

<http://kamenjar.com/logori-beogradu-srbiji-drugom-svjetskom-ratu/>

## U potrazi za Istinom

Logori u Beogradu i Srbiji u Drugom svjetskom ratu

Objavio: **Kazimir Mikašek** - 26/02/2017



*Ukoliko želimo neutralizirati, politički, diplomatski ili na drugi način poraziti deklariranog neprijatelja, zlatno je pravilo da ga prvo moramo dobro upoznati kroz povijest i razobličiti njegove strategije. Nije mi namjera uspoređivati bilo kakve „naše i vaše zločine“, a osobito ne zauzimati obrambeni stav. Za bilo kakav obrambeni stav u ovom slučaju nema nikakve potrebe, jer povijesne činjenice govore same za sebe.*

Interniranje određenih političkih, etničkih, vjerskih ili drugih grupa poznato je u povijesti ljudske civilizacije još od antičkih vremena. Najrazvijeniji oblik dobilo je u koncentracionim logorima između dva svjetska rata, a posebno tijekom Drugog svjetskog rata. Služili su za izolaciju, a potom i uništavanje stvarnih ili potencijalnih neprijatelja, te i nekih političkih, nacionalnih, vjerskih ili drugih grupa. Državljanima Austro-Ugarske Carevine slavonskog podrijetla za vrijeme Prvog svjetskog rata odvođeni su u strašne koncentracijske logore u većini zemalja britanskog Commonwealtha – posebno u Australiji i Kanadi. Umirali su na tisuće.

U Hitlerovoj Njemačkoj je za političke protivnike, prije svega komuniste, homoseksualce i druge, u proljeće 1933. osnovan prvi koncentracijski logor kraj grada Dahaua. Do početka rata i u ratu izgrađen je cijeli sustav od oko 800 koncentracijskih logora u Njemačkoj i u okupiranim zemljama, svi pod upravom SS-a. U logore su sustavno i planski smješteni Židovi i Romi, komunisti, prisilni radnici, ratni zarobljenici, domoljubi i taoci svih vrsta. Nisu puno bolji bili niti Amerikanci i Australci sa svojim sugrađanima japanskog porijekla, ali oni to barem priznaju.

*U Kraljevini Jugoslaviji bilo je nekoliko gnjusnih antisemitskih kampanja, jer je to bila tradicija još od Karađorđevog vremena. Najglasniji u antižidovskim ispadima bili su pripadnici „Zbora“ Dimitrija Ljotića, Nedićeve Srpske državne straže i Srpske pravoslavne crkve.*

Idući stopama svojih prethodnika i povijesnih uzora, i u Drugom svjetskom ratu, mnogi srpski „popovi“ imali su značajnu ulogu kada je u pitanju protežiranje fašističkih i antisemitskih ideja, organiziranje i

vo enje Ljoti evih i etni kih postrojbi, kao i provo enje masovnih vješanja, klanja i smaknu a svih koji nisu podržavali velikosrpske, etni ke ideje, uklju uju i i vlastite sunarodnjake.

Treba podsjetiti, da su prva tri potpisnika (od ukupno njih 546) **Apela srpskom narodu – „kojim se srpski narod od strane svojih intelektualaca i uglednika poziva na pokornost okupacijskim vlastima i suradnju s njima“** – bili visoki dužnosnici Srpske pravoslavne crkve: 1. Episkop niški, dr. Jovan; 2. Episkop zborni ko-tuzlanski, Nektarije; i 3. Episkop budimljanski, Valerijan, vikar Njegove svetosti Patrijarha. To je uzrokovalo da su se i mnogi drugi (poput: Episkopa brani evskog, Venjamina; Episkopa šaba kog, Simeona; Episkopa moravi kog, Arsenija; Episkopa zletovsko-strumi kog, Vikentija; Mitropolita crnogorskog, Joanikija itd.) po logici stvari opredjeljivali na onu stranu na kojoj je bio njihov službeni vrh. Što je posebno zanimljivo, neovisno o svome ponašanju u ratu, mnogi od ovih suradnika okupatora, napredovali su u crkvenoj hijerarhiji u poratnoj, odnosno u komunisti koj Jugoslaviji. Patrijarh Nikolaj Velimirovi je danas za SPC “svetac”, koji je tobože “robijao u Dachauu”, a od Hitlera je primio odlikovanje! Nikolaj Velimirovi je nakon pogibije fašiste D. Ljoti a u prometnoj nesre i na talijansko-slovenskoj granici, održao nad odrom jednosatni govor i rekao: **“Plajte, dobrovoljci etnici... Dimitrije je oli enje slobode, Ljoti je slobodna kapija Srbije!”**.

Vlada Kraljevine Jugoslavije 1940. (!) donijela je dvije „uredbe sa zakonskom snagom“ protiv Židova – prvom je zabranjeno Židovima „bavljenje trgovinom prehrambenim proizvodima“, a drugom je „uveden „*numerus clausus*“ u školovanju „lica jevrejskoga porekla“.

Odmah po okupaciji i razbijanju Jugoslavije 1941. Nijemci su veoma efikasno pristupili „*kona nom rešenju jevrejskog pitanja*“, a zbog vrhunske suradnje Nedi a, Ljoti a i dr., i brže i dosljednije nego u drugim okupiranim državama isto ne Europe.

Središte stradanja Židova na prostoru Srbije bio je Grad Beograd, u kojem ih je i bilo najviše. Ve 16. travnja 1941. uvedena je **obaveza prijavljivanja Jevreja i obaveza prinudnog rada**, po ela je plja ka židovske imovine i dr.

Upravnik Grada Beograda, Dragi Jovanovi je listu od 17.800 Židova u samo nekoliko prvih dana okupacije stavio na stol Heinricha Dankelmanna, vojnog namjesnika u okupiranoj Srbiji! To je bio moralni slom Srbije i nikad se ne e „oprati“! Beograd je uskoro postao „*prvi Judenfrei grad u isto noj Europi*“ !!!.

Poslije napada Sila osovine na SSSR, po ela su hapšenja Židova i kao antifašista i talaca i njihova likvidacija u okviru mjera odmazde.

**Tijekom okupacije 1941-1944. godine u Beogradu su formirana i radila 4 koncentraciona logora: Banjica, Sajmište, Topovske šupe i Miliši a ciglana.**

Ova mjesta stradanja, koje je organizirala nacisti ka okupaciona vlast uz bezrezervnu podršku lokalnih kvislinga, u urbanom jezgru Beograda, nisu memorijalizirana, obilježena i zašt i ena. Samo dva su, **Banji ki logor i Staro Sajmište**, gradskim odlukama 1984. i 1987. proglašena za „*kulturno dobro*“, **Topovske šupe** imaju samo *status „predhodne zaštite“*, a logor u **Miliši a ciglani**, koja više ne postoji u fizi kom obliku, nije nikada bio predmet razmatranja i valorizacije u službi zaštite – mislite da je to slu ajno ?!. – kad pro itate daljnje podatke o žrtvama etiriju beogradskih sabirno-koncentracionih logora biti e vam jasno zašto je Srbima potreban baš ovakav *Jasenova ki mit* sa „milion srpskih žrtava“.

Primjer planskog zatiranja tragova holokausta u Srbiji i obra una srpskih kvislinga sa Romima i nepo udnim Srbima vidi se na na inu o uvanja i obilježavanja stratišta koja bila simbol nacisti kog poretka u Nedi evoj Srbiji, su prvi poslijeratni urbanisti ki planovi za Novi Beograd, u koje nisi uneseni ni objekti, niti kompleks Starog sajmišta. Generalnim urbanisti kim planovima iz 1950., 1972. i (izmjenom i dopunom istog) 1985. prostor Starog sajmišta je bio definiran samo „*kao vredna lokacija, ija e namena biti odre ena potrebama razvoja Novog Beograda*“.

Krajem 80-ih i u prvoj polovici 90-ih, sa eskalacijom nacionalizma u Srbiji, „nacionalizacijom“ srpske povijesti i revizijom prošlosti, te reafirmacijom tradicije nastaje faza potiskivanja i brisanja iz sje anja doga aja iz Drugog svjetskog rata.

**Logori Topovske šupe na Autokomadi, Sajmište na lijevoj obali uš a Save u Dunav i kasarna 18. pješađijskog puka na Banjici, nešto kasnije logori na Uš u i u Miliši a ciglani na Zvezdari u inili su da Beograd postane jedina prijestolnica u okupiranoj Europi na ijem su urbanom tlu formirani koncentracioni logori.**

U pretežno *Židovskom logoru Zemun (Judenlager Semlin)* na beogradskom Sajmištu, gdje su bili internirani skoro svi preostali Jevreji iz Srbije i oko 600 romskih žena i djece, prvi put je za **ubijanje uglji nim monoksidom preko 6.300 Židova korišten specijalni kamion zvan „dušegupka“**. U ovim

akcijama stradalo je preko 80% Židova sa prostora Srbije, pa je okupaciona vlast sredinom 1942. mogla dojaviti u Berlin da je Srbija prva zemlja u kojoj je „*jevrejsko pitanje kona no rešeno*”!

Odgovornost za stradanje Židova bila je jasno podijeljena i definirana između više aktera iz okupatorskog, kvislinškog i kolaboracionističkog tabora – naredbodavci i uprava su bili u rukama Operativne grupe SS-a, Operativne komande Wehrmachta i IV. odjeljenja Gestapa, a logističku podršku je pružala Nedićeva vlada, posebno Jovanović. Vučkovićeva Specijalna policija grada Beograda i njeni „*Sedmi i Treći odsek*“. Tzv. „*četvrti odsek*“ bio je većinom angažiran na otkrivanju i hapšenju Židova antifašista. Pomoću beogradskim Židovima u skrivanju pružilo je nekoliko stotina srpskih sugrađana. Oko 4.500 Židova, prije svega članova KPJ i SKOJ-a, organizirano je završilo u redovima partizanske vojske ili među (su)radnicima NOP-a na terenu.

Pokojna hrvatska povjesničarka **Ljubica Štefan**, koja je od Države Izrael primila visoko odličje *‘Pravednik među narodima’*, u svojem radu *‘Antisemitizam u Srbiji u vrijeme Drugog svjetskog rata’* citira **Dimitrija Ljotića**, koji je, veličajući i Treći i Reich izjavio: *‘Hitler je oružje božjeg promišljanja’*, a veliki broj srpskog svećenstva bio je član njegove fašističke organizacije *‘Zbor’*.

Srpski fašistički logori Banjica i Sajmište, bili su masovne tvornice smrti, tako da je već sredinom 1942. SS-ovac Harald Turner izvijestio: ‘Srbija je zemlja u kojoj je pitanje Židova i Cigana riješeno, ostalo je još samo pitanje vlasništva’, a šef njemačke Službe sigurnosti u Srbiji, A. Schafer pohvalio se: ‘Beograd je jedini vešeraj u Evropi koji je u potpunosti očišćen od Židova, postao je Judenfrei’.

Jedini preživjeli Židovi u Srbiji bili su oni, koji su ostali neotkriveni u zabavanim srpskim selima kod seljaka koji su ih sakrivali. U svojoj pismenoj izjavi poslije rata jedna od tako preživjelih Židovki kaže i ovo:

*‘ etnici (tog srbijanskog tzv. ‘antifašiste-prvog gerilca porobljene Europe’) Draže Mihailovića u tom kraju gonili su Jevreje bez milosti, naročito etnici koji su dolazili sa Ravne Gore od kojih smo se morali kriti kao od Nemaca....’*

**Najveći dio srpskih Židova ubijen je u logoru Sajmište.** To o njima nema, dokumentacija skoro da i ne postoji, ali se pretpostavlja da je **broj židovskih žrtava najmanje 11.000**. Logor je formiran na **lijevoj strani Save kod željezničkog** mosta na ulazu u Beograd, gdje su se nalazili paviljoni predratnog Beogradskog velesajma, pa odatle i naziv Sajmište. To zemljište, tada pustopolje, nenaseljeno i mirno, bilo je dio teritorija NDH – nekoliko kilometara od Zemuna, pa su Nijemci tražili da im se ustupi što je vlast i ukinula i jedini put kad su ustaše došli blizu ograde logora bilo je kad su sa Fruške Gore dopratili ostatke srpskih svetaca (!)... S obzirom da se o logorima Banjica i Sajmište zna puno detalja, navest ćemo samo kraće podatke o njima, a podatke o druga dva logora koje je država Srbija skrivala, opisujemo opširnije. Nakon okupacije Kraljevine Jugoslavije poslije kratkog rata, Nijemci prvo preuređuju Sajmište u zatvor, a potom 1942. pretvara se u koncentracijski logor. Ovaj logor koristio se za ubijanje: Židova, Roma, nepodudnih Srba, zarobljenih partizana i ostalih protivnika režima, uglavnom iz Beograda, koje je kolaboracionistička srpska vlast uhićivala i slala u logor.

Procjenjuje se da je kroz logor prošlo oko 100.000 zatvorenika od kojih su mnogi odvedeni u druge logore po okupiranoj Europi, dok je **izravno u logoru ubijeno oko 48.000 zatvorenika**. Logor je radio sve do rujna 1944. Broj žrtava odredila je Državna komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača koja je objavila svoj *Izveštaj br. 87* u listopadu 1946. Spomenik srpskim (!) žrtvama iz koncentracijskog logora Sajmište postavljen je 21. travnja 1994., dok spomenik ostalim (Židovima, Romima i dr..) žrtvama ovog logora još ne postoji (!!!) – o tome etnici Nikolić, Vučić i Vulin ništa ne govore, baš udno.

Koncentracijski logor Banjica osnovan je u srpnju 1941., a zatvoren je u rujnu 1944. na prostoru vojarne Jugoslavenske vojske u Srbiji. Logor je imao dvije sekcije, u jedna u nadležnosti Srpske policije Beograda, dok je drugi dio bio u nadležnosti Gestapa. Prvi zatvorenici dovedeni su 9. svibnja 1941. i zatvorenici su bili Židovi, Romi, a od 1941. kada je Beograd proglašen *Judenfrei* uglavnom protivnici Nedićevog režima, većinom zarobljeni partizani i srpski komunisti. **Banjica je bio i sabirni i egzekucijski logor.** Mnogi zatvorenici iz Banjice bili su prebačeni u druge koncentracijske i radne logore koje su Nijemci držali pod svojom kontrolom u okupiranoj Europi. **Broj žrtava procjenjuje se na između 27.000 do 80.000, no broj nikada neće biti poznat** zbog toga što je mnogo dokumentacije bilo uništeno 1943., a i mnoga tijela koja su bila pokopana na području logora bila su prebačena na druga mjesta ili su bila uništena.



## Logor Topovske šupe

U „*logor Topovske šupe*“ odvojeni su beogradski Židovi i gotovo svi Židovi iz Banata, pohapšeni sredinom kolovoza 1941., a u *logor na Banjici* svi zarobljenici sa prostora Srbije, strijeljanja su obavljana uglavnom **u Jajincima (tamo je ubijeno oko 30.000 ljudi).**

U poslijeratnoj povijesti Jugoslavije logor Topovske šupe ostao je izvan registra nacističkih logora, nikada nije proglašen kulturnim dobrom kao memorijal pa za prodaju zemljišta sredinom 2000-tih nije bilo pravnih prepreka.

Sedam dana nakon kapitulacije, 21. na 22. travnja 1941., u Beogradu je ubijen neki njemački vojnik, poslije čega je uspostavljena Specijalna policija. Odmah je počinjena priprema za odmazdu, strijeljanje, popis 11.000 Židova koji je Dragi Jovanović stavio na stol Heinricha Dankelmana. Zbog toga što su Beograđani masovno „*cinkarili*“ svoje sugrađane Židove, taj je popis proširen na gotovo 18.000 imena! Stoga, šef Gestapoa za Beograd putem plakata „*moli građane da ubuduće više ne denunciraju komisije jer nema ka policija ne uspeva da obradi prispjele podatke*“. Na osnovu predanog popisa, Židovi su hapšeni, odvojeni na Autokomandu i strijeljani. Danas tamo, u Topovskim šupama, postoji minijaturna tabla kao spomenik stradalima.

**Od kolovoza 1941. godine, za svega nekoliko mjeseci postojanja, iz Topovskih šupa u smrt je poslano gotovo cjelokupno muško židovsko stanovništvo Beograda i Banata, oko 5 do 6 tisuća ljudi, i oko 1.500 Roma.**

Nastoje i potisnuti sjećanja obitelji žrtava i svjetskih povjesničara početkom devedesetih, je spomen-ploča umjesto na Autokomandu postavljena na Bulevar Revolucije, mjesto je konačno obilježeno na ogoljenom zidu sa ruba nekadašnjeg logorskog kompleksa tek 27. siječnja 2006. godine, na *Meunarodni dan sjećanja na žrtve holokausta*. Međutim, u to vrijeme, parcele između *Tabanova* i *Ulice*, *Trga oslobođenja* i *autoceste* već su dobile novog vlasnika, a planovi izgradnje poslovnog i „*šoping*“ *centra* već su bili u pripremi. Investitor se obvezao da će „*pri izgradnji „šoping“ centra „Delta“ planer na dostojan način obeležiti mesto gde se nalazio logor*“.

Ministarstvo rada i socijalne politike, zaduženo za obilježavanje mjesta stradanja na teritoriji Republike Srbije, objasnilo je tada *da se novi vlasnik zemljišta „samoinicijativno obavezao da će nakon završetka građevinskih radova, u okviru šoping kompleksa urediti spomen obeležje i tamo postaviti spomen-ploču“*. Tako je Srbija privatnoj tvrtki time ustupila ne samo prostor nekadašnjeg logora nego i nadležnosti za osmišljavanje i održavanje jednog memorijalnog mjesta.

Nedavno su planovi za rušenje građevina iz vremena nacističkog logora ponovo isplivali u javnost. Veleposlanik Izraela u Beogradu Josef Levi tom prilikom je upozorio (da „*upozorio*“, ne „*zaprijetio*“ kao što E. Zuroff svako malo iz udobnog beogradskog stana prijeti Hrvatskoj!) *da bi trebalo dobro razmisliti prije nego što buldožeri unište autentično mjesto tog logora iz jeseni 1941. godine, „da se sutra ne bismo kajali“*. Država Srbija se još uvijek nije oglasila!

## Logor u Milišićevoj ciglani

Logor u ciglani **Milišić na Zvezdari u Beogradu svojevrsni je nasljednik logora na Uš u Save u Dunav**, na prostoru gdje se danas nalaze Muzej suvremene umjetnosti i veliki trgovački centar.

Logor na Uš u je u listopadu 1940. podignut kao prihvatni logor za Nijemce („*folksdoj ere*“) iz Besarabije i Sjeverne Bukovine. Poslije okupacije Jugoslavije na tom prostoru izgrađen je *OT Sammelager*, u koji su prebačene grupe zatočenih partizana iz obližnjeg *Prihvatnog logora Zemun* na Beogradskom sajmištu, pa su u njemu okupljeni regruti, bosanski Muslimani i Albanci, za 13. SS diviziju „*Handžar*“, a poslije kapitulacije Italije pretvoren je u *Prolazni logor Dulag 172, Semlin* za zarobljene talijanske i sovjetske vojnike, partizane, avijatara oborenih američkih i britanskih bombardera. U teškom savezničkom bombardiranju Beograda i Zemuna, u travnju 1944., poginulo je stotine zatočenika, a logor na Uš u gotovo uništen.

Preživjeli zarobljenici iz logora na Uš u prebačeni su u novi logor – *Dulag 172, Belgrad* – u ciglani Milišić na Zvezdari. U logoru su uglavnom internirani zarobljeni partizani i njihovi simpatizeri iz istočne Bosne, Srijema, sa Banije i Korduna, iz Dalmacije i drugih krajeva. U posebnom dijelu logora internirani su zarobljeni vojnici Crvene armije i grupa vojnika i oficira Srpske državne straže uhvaćeni kao dezerteri, te veliki broj talijanskih ratnih zarobljenika koji su imali relativnu slobodu kretanja. Prosječno je u logoru bilo preko 500 zarobljenika, a ukupno je kroz njega prošlo nekoliko tisuća ljudi.

Logor u ciglani **Milišić je bio podijeljen na tri dijela** – za ranjenike, za muškarce i za žene. Zatočenici su imali status ratnih zarobljenika i na odjeću su imali oznaku „*KG*“. Životni uvjeti u logoru su bili teški,

ishrana i smještaj vrlo loši, održavanje higijene gotovo nemoguće, raširene su bile razne bolesti, velika iscrpljenost i smrtnost logoraša, a zato zatočnici izloženi estim šikaniranjima i premlaćivanjima. Muški zatočnici iz logora na **Zvezdari** upućivani su svakog dana na težak fizički rad, na istovar vagona, kopanje rovova i tunela i na raširavanju ruševina i otkopavanje žrtava savezničkih bombardiranja Beograda. Hrabriji Beograđani su samoinicijativno pomagali zatočnike, prilikom sprovođenja beogradskim ulicama građani su izmucenim zatočnicima dobacivali hranu ili cigarete, a posle odnosili ih u logor. Simpatizeri NOP-a su prikupljali hranu za zatočnike partizane i dostavljali je u paketima na imena tajno dobivena iz logora, organizirali ih i povezivali sa pripadnicima NOP-a u Beogradu, i organizirali bjegove iz logora, prihvaćali u ilegalnim stanovima i upućivali u partizanske odrede. Najveći dio zatočnika je upućen u zarobljeničke logore u Njemačkoj, a većina grupa zatočnika je odvedena u Zagreb i razmijenjena za zarobljene njemačke oficire. Logor u ciglani Milišić je „zatvoren” krajem listopada 1944., uoči borbi za Beograd.

*(Nastavlja se)*

Kazimir Mikašek/ Kamenjar.com

*koristio materijale iz beogradskih arhiva i ostale dostupne, znanstvene povijesne građe*



[Agromentum](#)

To su bili doslovno logori smrti. Preživjele Židove iz Srbije se nakon rata moglo prebrojati na prste. Na ponos ne može biti ni ono što se s njima događalo u Hrvatskoj. Ali za usporedbu, po procjenama je broj Židova nakon II. svjetskog rata u Hrvatskoj iznosio oko 50% u odnosu koliko ih je bilo prije početka rata. Od tih kojih nije više bilo, mnogi su emigrirali u druge zemlje, mnogi umrli prirodnom smrću, mnogi deportirani iz Hrvatske po nalogu Nijemaca, a dio stradao i u Hrvatskoj. Dolazak komunističkih je sve osim usrećio. Ipak su mnogi bili poduzetnici, obrtnici, trgovci..., drugim riječima "buržoazija". Od 1945-te do početka 50-tih godina, oko 8500 seli za Palestinu, odnosno Izrael, najviše zbog toga što su bili nezadovoljni novim režimom, a najmanje iz želje za novoosnovanom državom Izrael.



[Ivan Tetkovic](#)



[Sivooki](#)

Kazo, ne samo kavu, nego i tortu uz kavu zaslužuješ!!!!

Btw., i na UŠ u je sada šoping-centar...